

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Bruggestraat 73 (Ichtegem, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020A308
Januari 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	12
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	16
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	17
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	21
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	22
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	24
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	25
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	25
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	27
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	29
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	33
1.5	Synthese	36
2	Bibliografie.....	38

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orhofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Huidige toestand van het terrein (© Google Streetview).	14
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	17
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 9: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).	19
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	20
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	21
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Samengestelde Quartair Profieltypekaart (Bron: DOV).	23
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	23
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	24
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI--polygonen binnen een straal van 2 km (Bron: Geopunt).	25
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, kopie van Pieter Claeissens, 1597 (Bron: Kaartenhuis Brugge).	29
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	30
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op het Primitief Kadasterplan, ca. 1835 (Bron: Geopunt).	30
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	31
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	31
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1883 (Bron: NGI Cartesius).	32

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1911 (Bron: NGI Cartesius).....	32
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	33
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	35
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	35

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....16

1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Ichtegem
	Deelgemeente	Eernegem
	Postcode	8480
	Adres	Bruggestraat 73 8480 Eernegem
	Toponiem	Bruggestraat 73
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 56451 Y _{min} = 203081 X _{max} = 56677 Y _{max} = 203237
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Ichtegem, Afdeling 2, Sectie A, nr's: 440h, 444c, 439p, 447k Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 1,6 ha; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de verkavelingsvergunning. De opdrachtgever wenst het verkrijgen van de vergunning af te wachten.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Eernegem Bruggestraat 73 werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879
- Topografische kaart Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

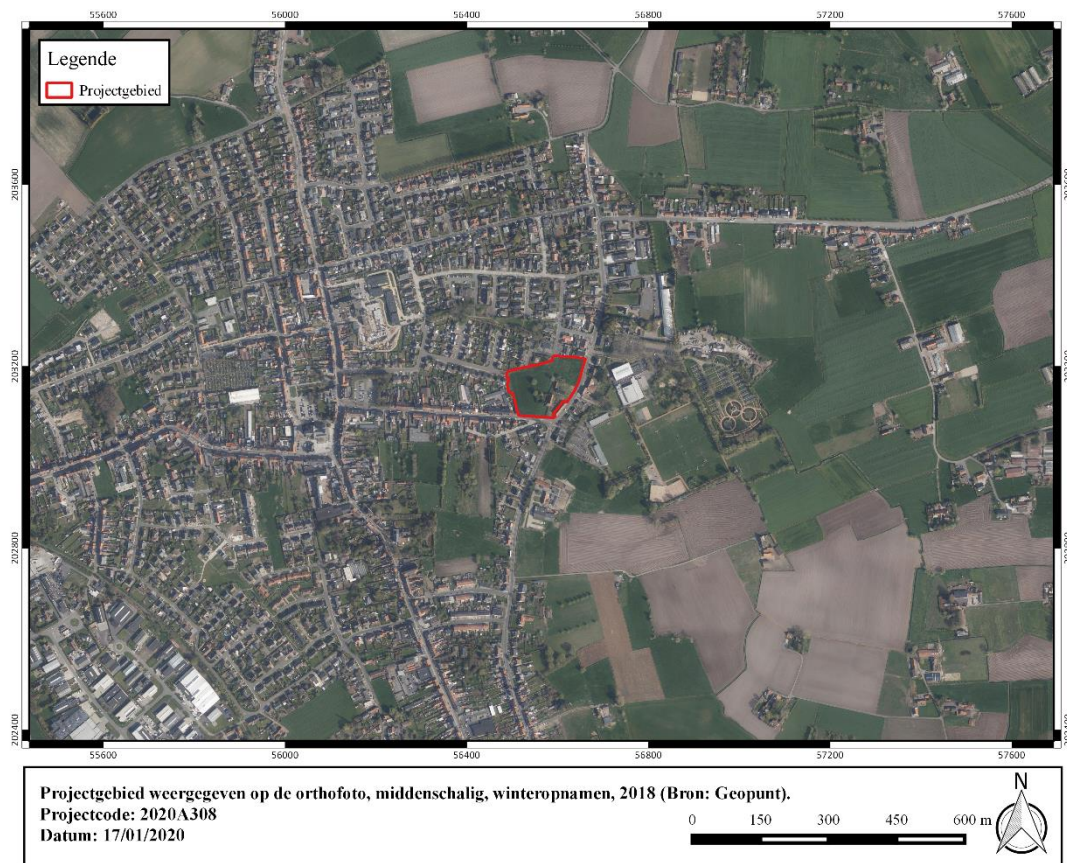

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Eernegem, deelgemeente van Ichtegem, in de provincie West-Vlaanderen. Eernegem grenst ten zuiden aan Ichtegem, ten noorden aan Oudenburg en Bekegem, ten westen aan Koekelare en ten oosten aan Jabbeke en Zedelgem. De gemeente ligt op ca. 20 km van Brugge en 18 km van Oostende.

Het plangebied grenst ten oosten en ten zuiden aan de Bruggestraat. Ten westen en ten noorden vindt het plangebied aansluiting bij respectievelijk de Eikenlaan en de Belleboslaan. De dorpskern situeert zich ca. 450 meter ten westen.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

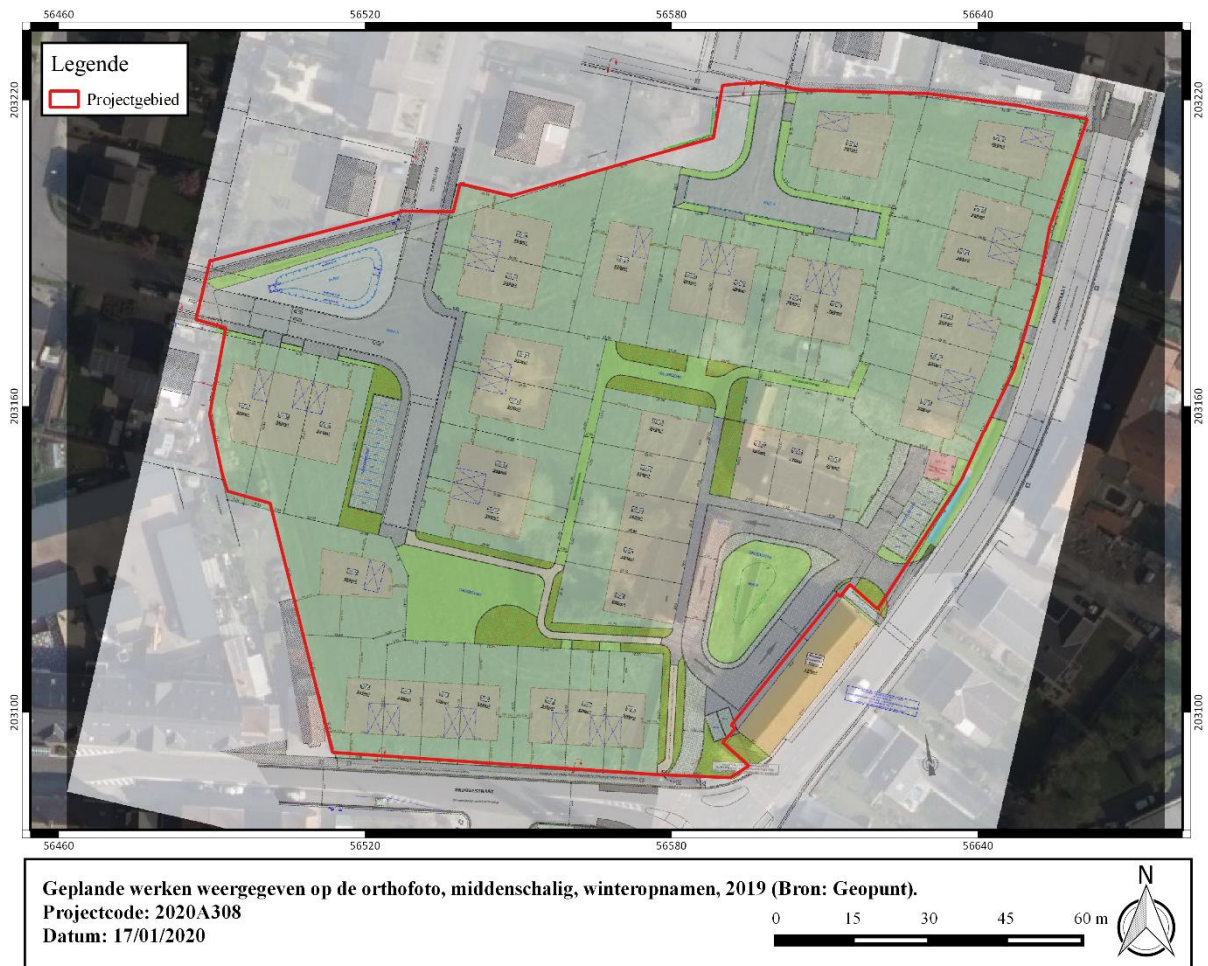
De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 1,6 ha. Op heden is ca. 496 m² van het terrein bebouwd. Bijkomend is ca. 225 m² van het terrein verhard. Deze bebouwing neemt de vorm aan van 4 gebouwen die onderdeel uitmaken van een hoevecomplex. Het hoofdgebouw van de hoeve, gelegen aan de Bruggestraat, valt buiten de contour van de verkavelingsvergunning. De hoeve is op heden vastgesteld als bouwkundig erfgoedrelict. Het overige deel van het terrein is in gebruik als tuin en weide.

Figuur 4: Huidige toestand van het terrein (© Google Streetview).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling van 37 loten met bijhorende infrastructuur in de vorm van wegenis en groenzone. Het lijkt geen twijfel dat de geplande werken, het hiermee gepaard gaande werfverkeer én de potentiële toekomstige ingrepen in de individuele kavels het potentieel archeologisch niveau over het volledige plangebied bedreigen. Bijgevolg wordt binnen deze archeologienota uitgegaan van een integrale verstoring van het terrein.

Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

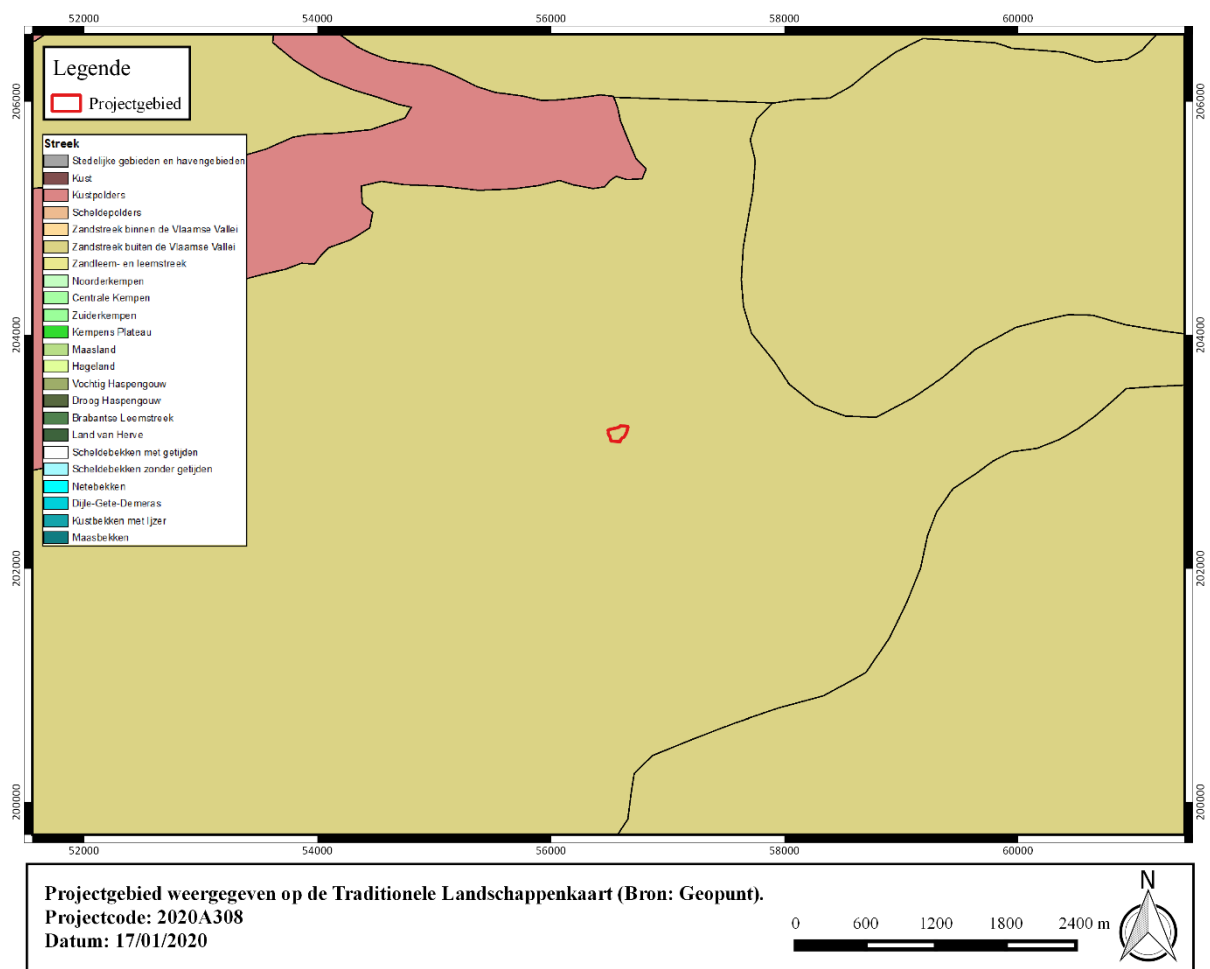
Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandstreek buiten de Vlaamse Vallei
Tertiair	Lid van Egem (Formatie van Tielt)
Quartair	Profieltype 44, Type 3
Bodemtypes	Zch, Zbg, OB
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	8.2 – 9.4 m TAW
Hydrografie	Ijzerbekken, deelbekken Gistel-Ambacht

1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is gelegen ter hoogte van de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei, op een 4-tal kilometer ten zuiden van de kustpolders.

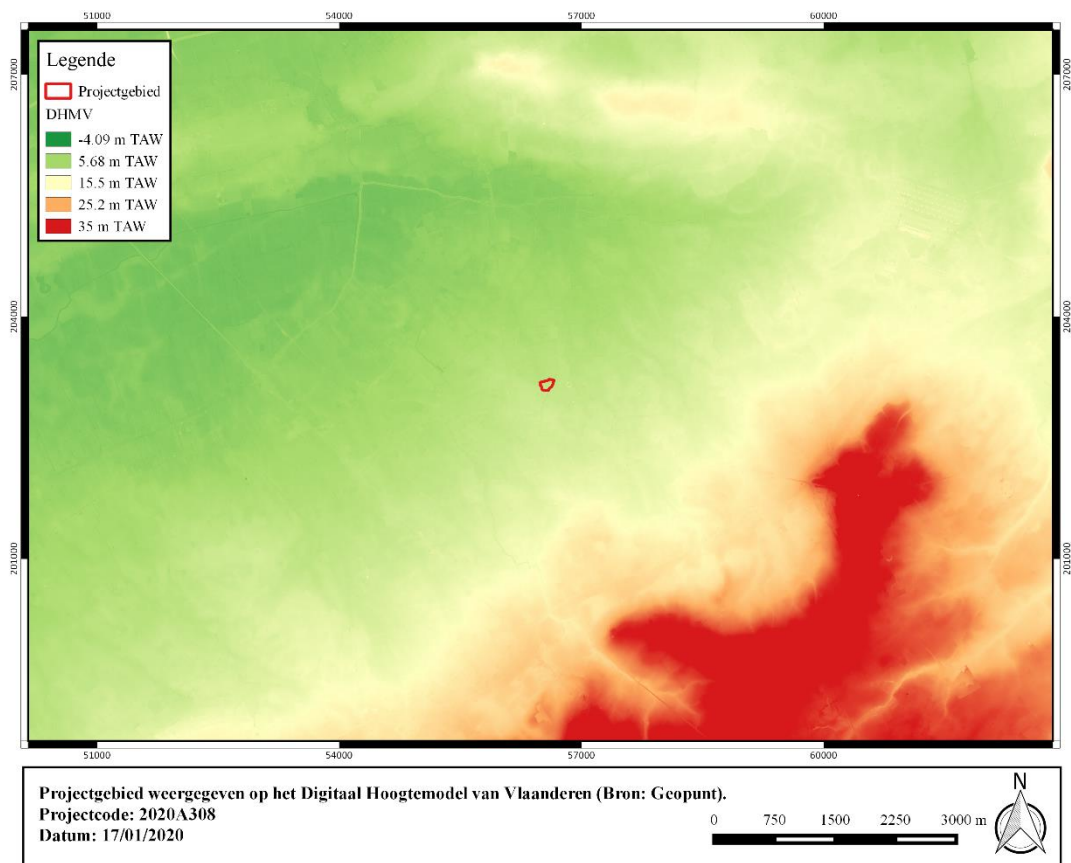
Specifieker situeert het plangebied zich in het sublandschap Houtland. Nabij het grondgebied van Gistel en Oudenburg gaat het landschap over naar de regio van de Kustpolders. Ten zuiden van het plangebied ligt een zwak golvend gebied dat behoort tot het Plateau van Wijnendale, met maximale hoogtes tot 46 m TAW. Het hydrografisch stelsel wordt gevormd door de beken die de zuidelijke opduikingen van het tertiair substraat (zoals het Plateau van Wijnendale) ontwateren. De beekstelsels van de Koolveldbeek/Palingbeek/Blekerijbeek-Trogbeek, de Engelbeek, aansluitend op de Waterstraatbeek/Moerbeek, het Vaardijkgeleed, de Kalsijdebeek en de Aletebeek/Ichtegembeek komen ofwel rechtstreeks, ofwel via de Bourgognevaart, terecht in de Moerdijkbeek-Moerdijkvaart. Het plangebied is gelegen op de overgang van het Plateau van Wijnendale richting de vallei van de Moerdijkbeek, op een hoogte van 8.2 – 9.4 m TAW. Het overgrote deel van het terrein situeert zich op een hoogte van 8.8 m TAW. Centraal en in het zuidelijk deel van het plangebied zijn hoger gelegen zones waar te nemen die zich situeren op een hoogte van ca. 9.2 m TAW. Het perceel wordt centraal doorsneden door twee noord-zuid georiënteerde perceelsgreppels. Het terrein helt af in zuidoostelijke richting.

Hydrografisch is het plangebied gelegen in het Ijzerbekken, deelbekken Gistel-Ambacht.

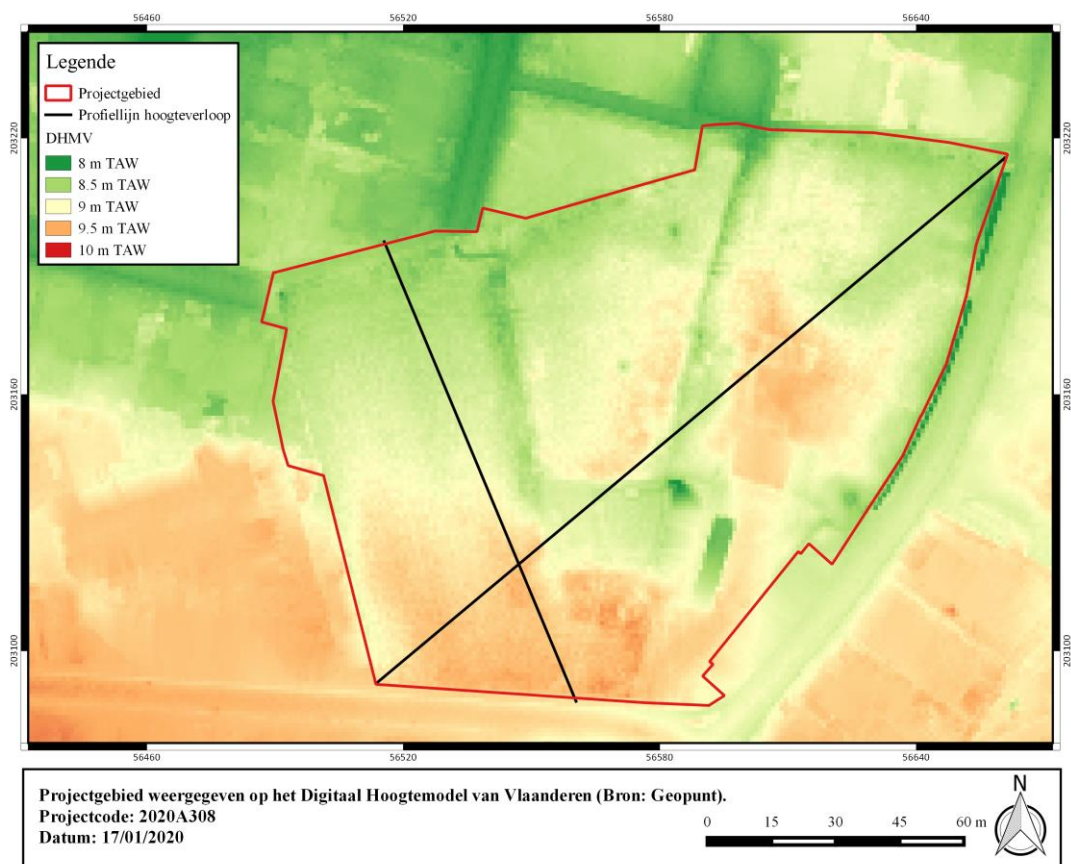

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

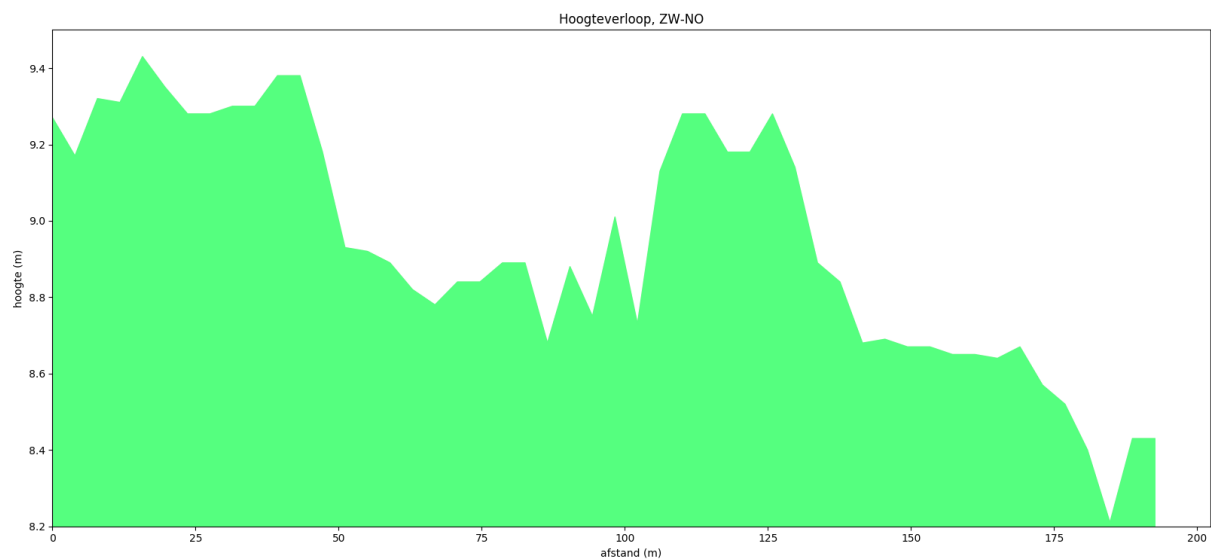

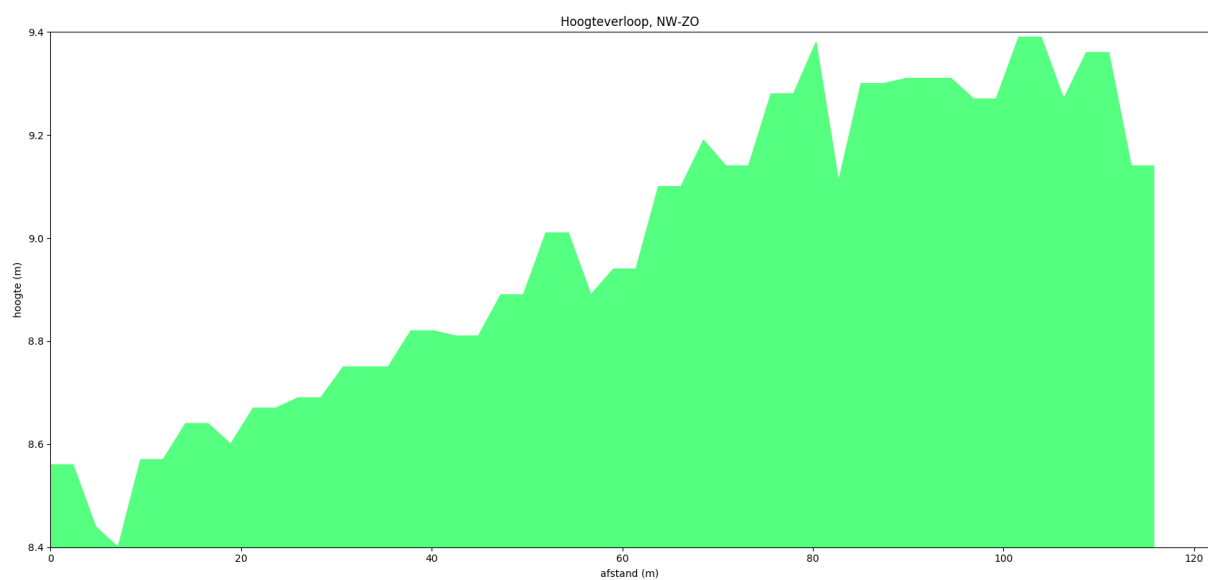
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

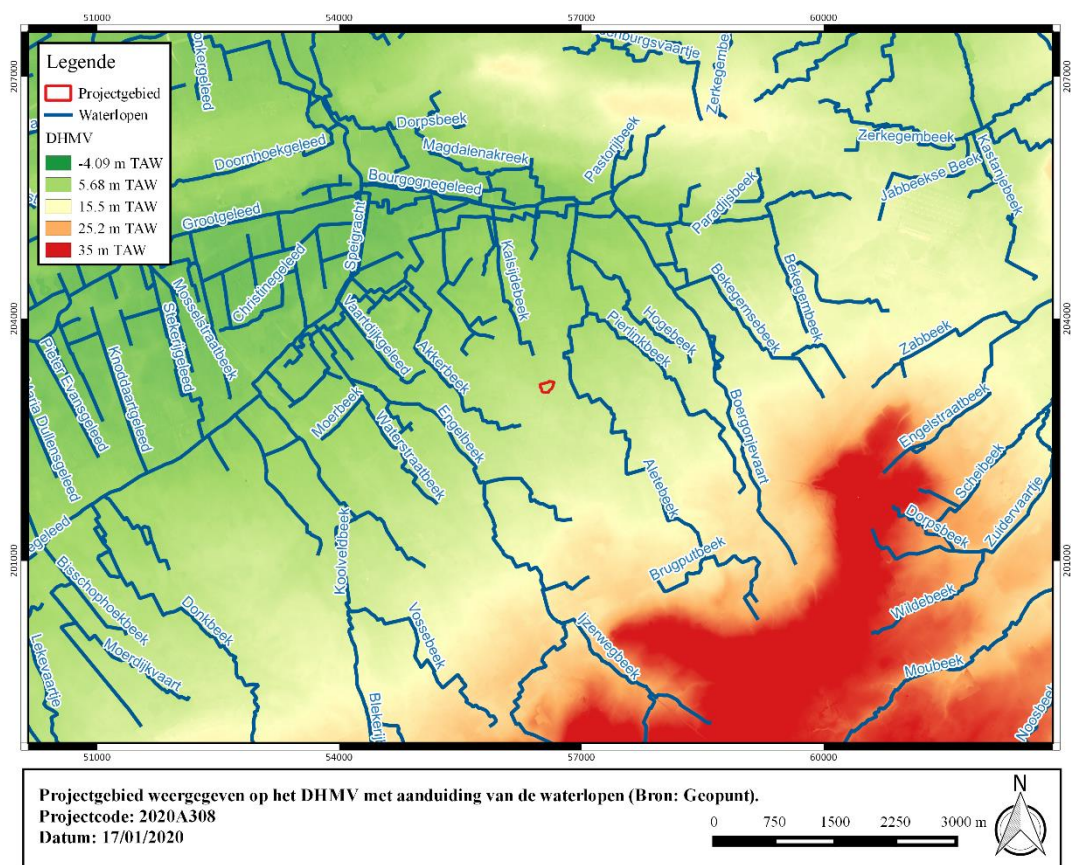

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).

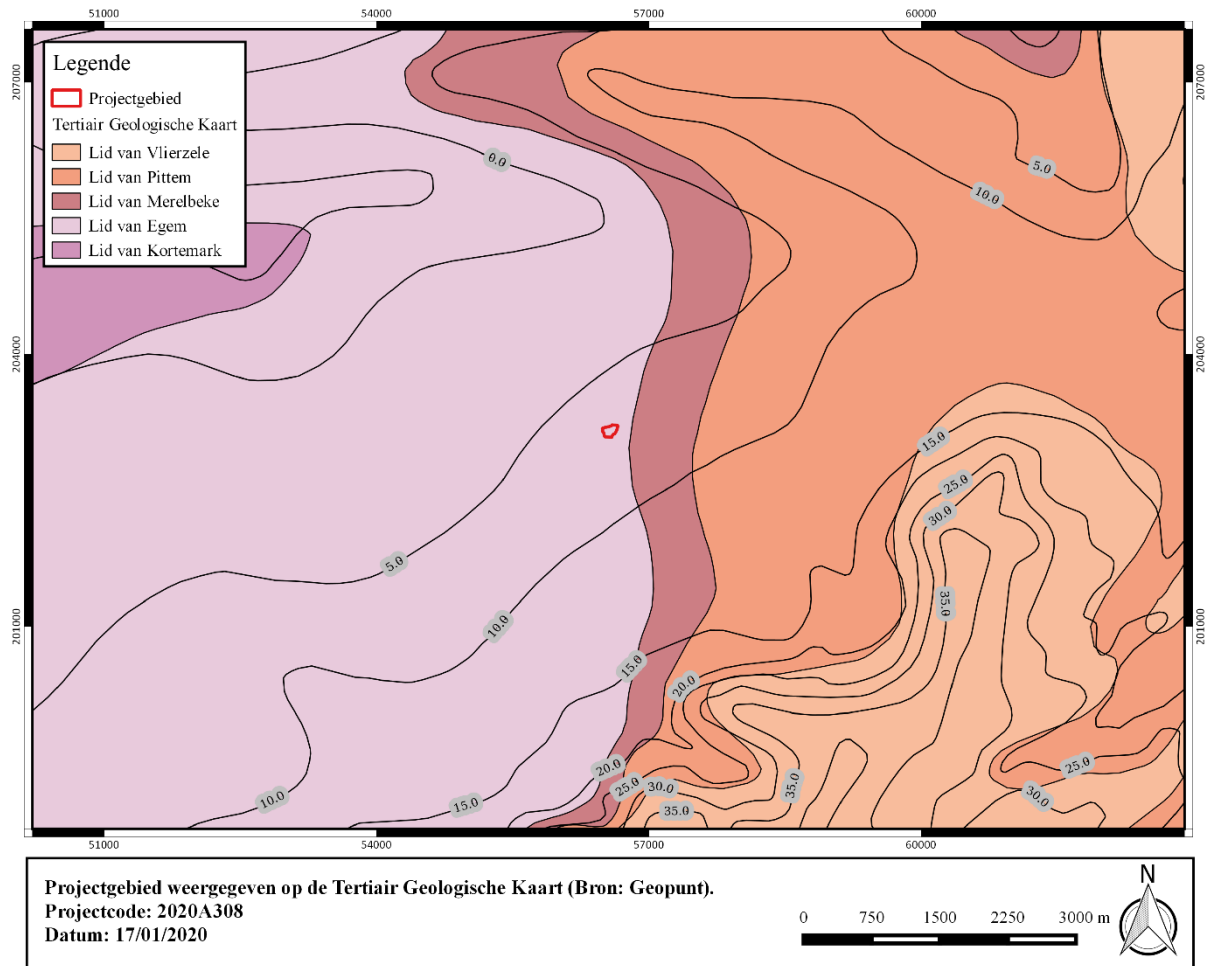

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Egem (Formatie van Tielt)**. De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

Het Lid van Egem bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is tevens afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden."

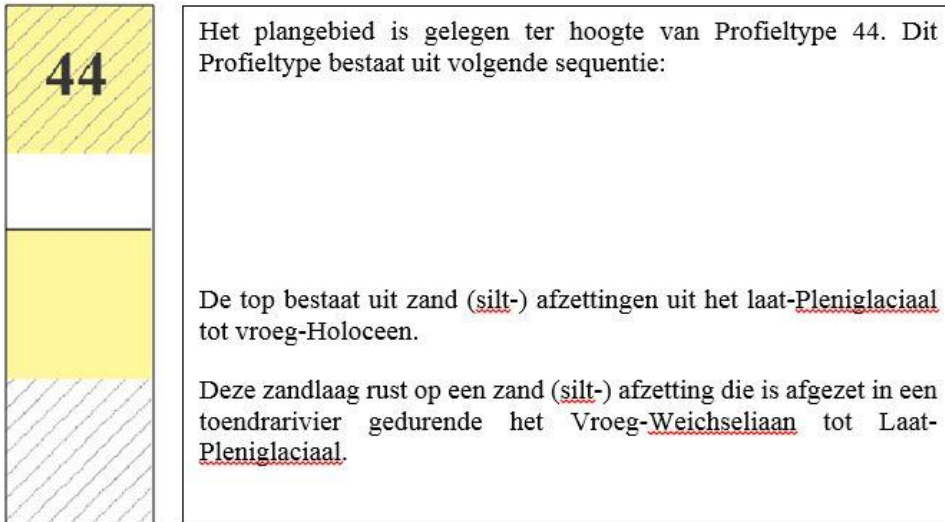
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

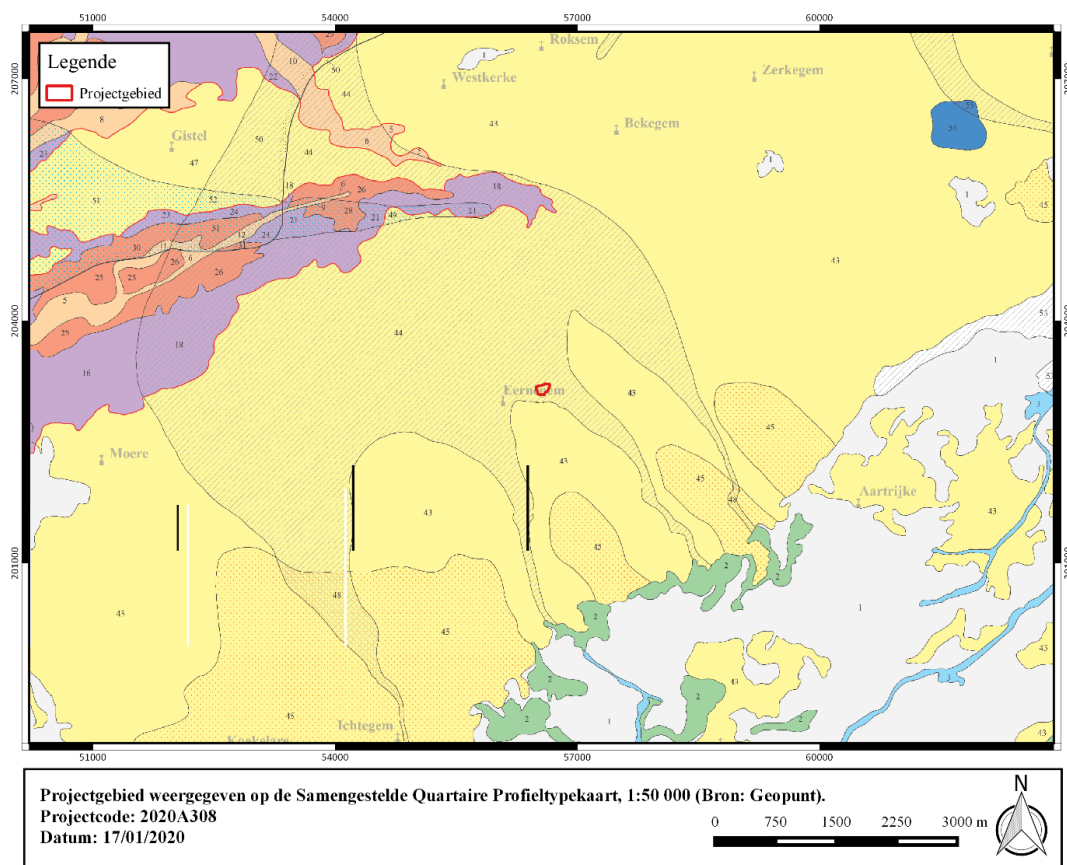

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

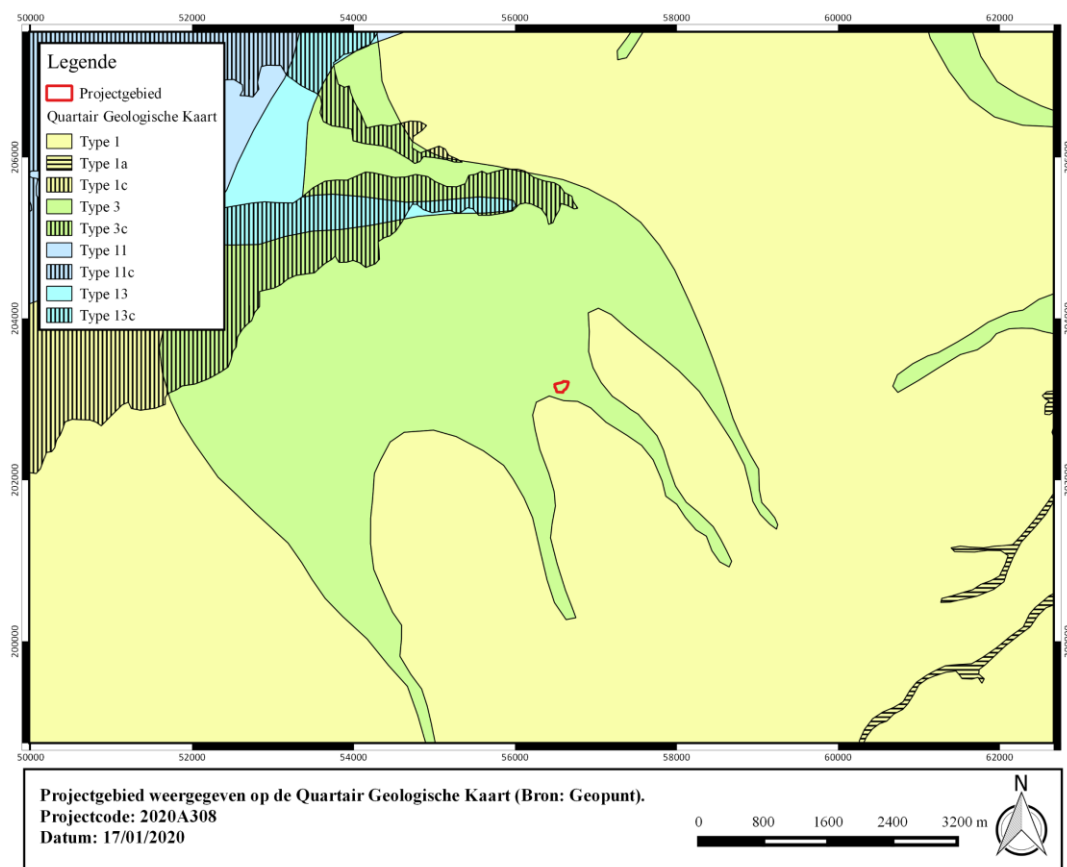
De Quartaire Profieltypekaart (1:50 000) karteert het plangebied ter hoogte van profieltype 44. Dit type bestaat uit zand (silt-) afzettingen uit het laat-Pleniglaciaal tot vroeg Holoceen die rusten op een zand (silt) afzetting die is afgezet in een toendrarivier gedurende het Vroeg-Weichseliaan tot Laat-Pleniglaciaal.

De Quartair Geologische Kaart karteert het plangebied ter hoogte van Quartair Type 3. Dit type bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen bevatten van het Quartair.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Samengestelde Quartair Profieltypekaart (Bron: DOV).

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

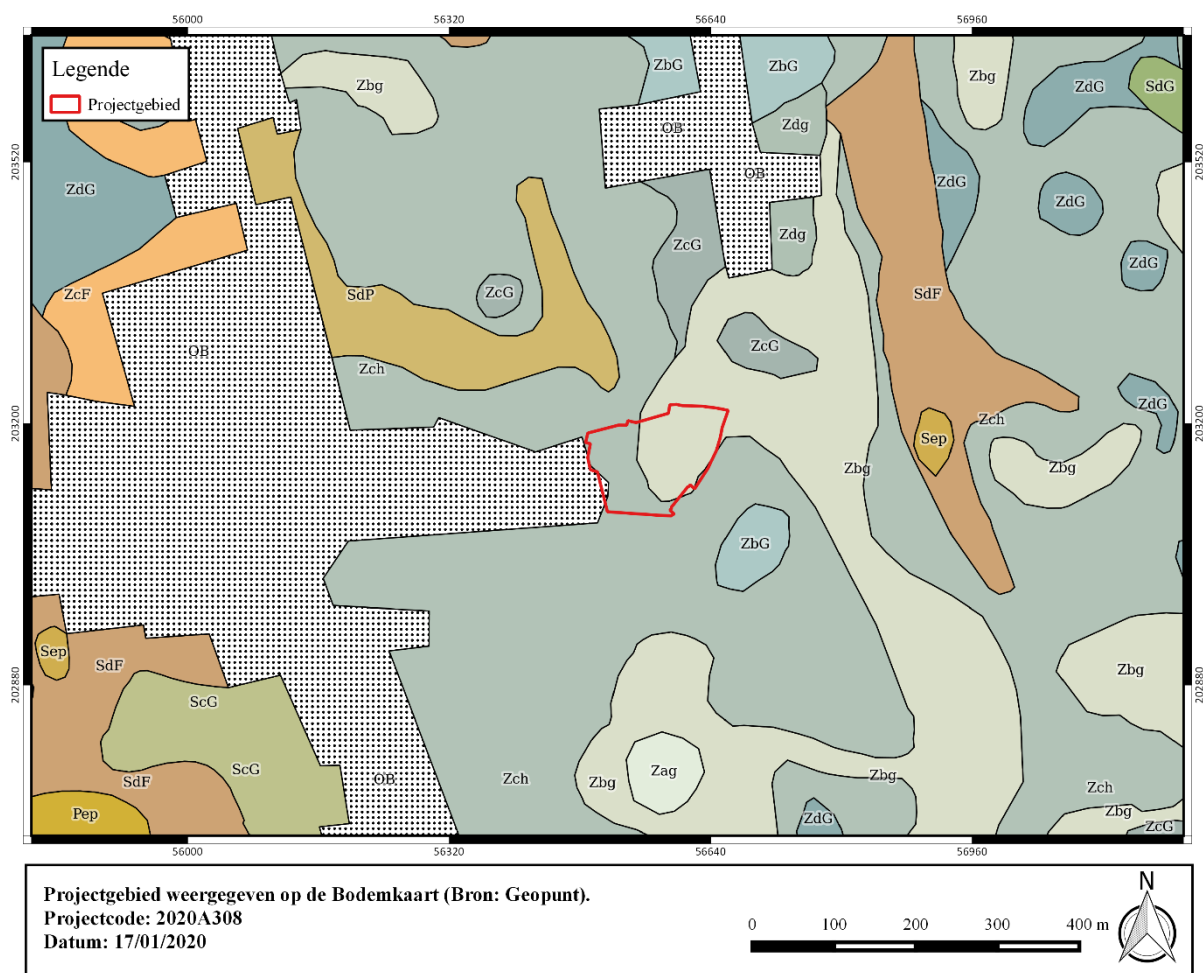

1.4.1.4 Bodenvormingsprozessen

Het bodemtype **Zch** is een matig droge zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont. De bovengrond is goed humeus, 30-60 cm dik en donker bruingrijs van kleur. De Podzol B is 20-30 cm dik en is verbrokkeld in harde concretionen. Roestverschijnselen komen voor tussen 60 en 90 cm.

Het bodemtype **Zbg** is een droge zandbodem met een duidelijke ijzer en/of humus B horizont. Tevens is dit bodemtype niet gleyig. De Zbg gronden zijn droge zandgronden die voorkomen in vlakke streken en die niet excessief ontwaterd zijn. Wanneer de gronden diep vergraven zijn ten gevolge van bosexploitatie zijn de horizonten sterk verweerd en is de oppervlakkige humushorizont sterk gevlekt; onder bos is de bovengrond niet alleen heterogeen maar ook humusarm.

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

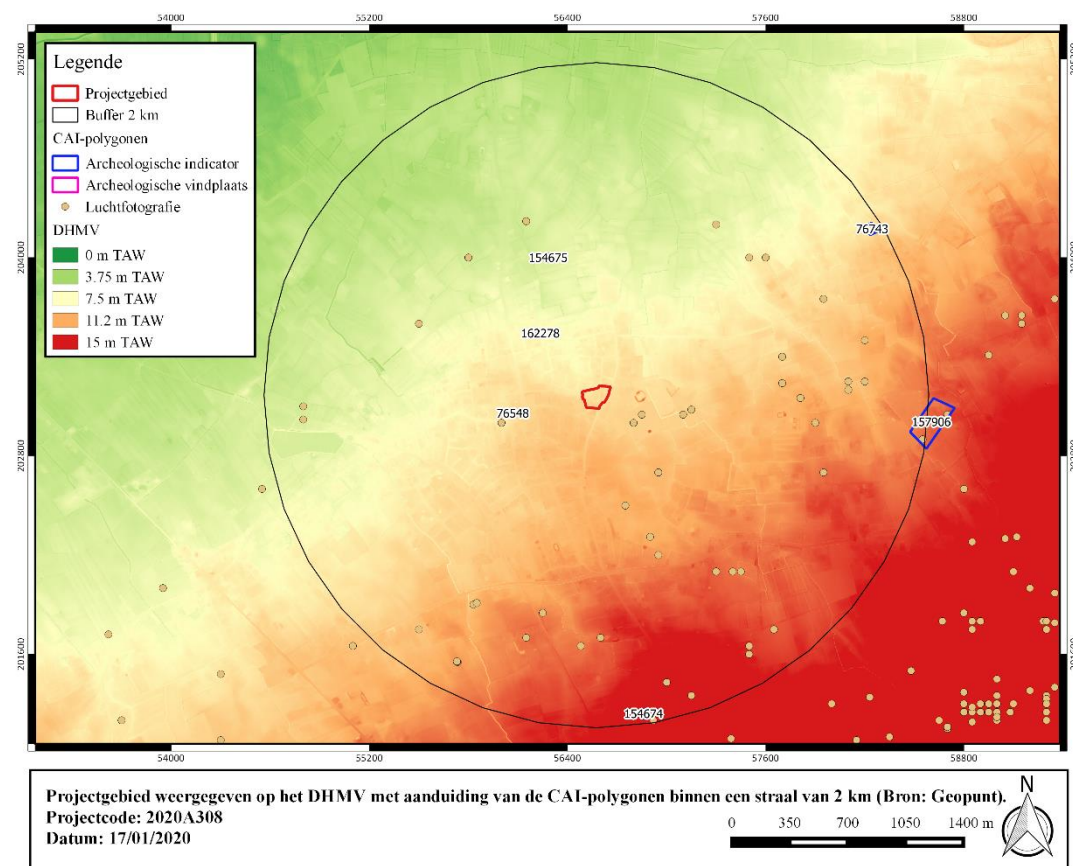

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

In de ruime omgeving van het onderzoeksgebied zijn gekende archeologische waarden schaars. Dit gebrek aan gekende archeologische sites weerspiegelt naar alle waarschijnlijkheid een gebrek aan archeologisch onderzoek en niet zozeer de afwezigheid van bewoning en begraving in het verleden. Waarnemingen ter hoogte van de dorpskern van Eernegem wijzen op een volmiddeleeuwse oorsprong. Daarnaast wijst de toevalsvondst van een gepolijste bijl op menselijke aanwezigheid tijdens het neolithicum. Opmerkelijk is dat op zowel lager gelegen terrein als hogere gronden cirkelvormige structuren zijn waargenomen die geïnterpreteerd kunnen worden als grafmonumenten uit de bronstijd. Hoewel er slechts weinig gekende vindplaatsen zijn opgenomen op het kaartbeeld van de CAI wijzen ze desalniettemin op menselijke aanwezigheid vanaf het neolithicum in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied.

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI--polygonen binnen een straal van 2 km (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

76548	Opgraving (2001); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: kerk – grafkuil Bron: Dewilde, M. en Wyffels, F. 2001: Het koor van de Sint-Medarduskerk van Eernegem, in Jaarboek 2001, Spaenhiers, p. 224-226
162278	Controle van werken (1998); NK: 250 meter Onbepaald: een zone met elkaar oversnijdende greppels en grachten; op luchtfoto zijn in dit gebied verschillende grote en kleine enclosures zichtbaar. Bron: Archief dossiers Yann Hollevoet 2e trimester 1998

II. Archeologische indicatoren

Toevalsvondst

76743	Toevalsvondst (2006); NK: 150 meter Neolithicum: gepolijste bijl (gevonden tijdens snoeiwerken)
-------	--

Luchtfotografie

154674	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel
154675	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel
157906	Luchtfotografie; NK: 15 meter Onbepaald: kuilenconcentratie en een onregelmatige vlek die mogelijk wijst op een verdwenen bewoning. Het is niet duidelijk of de kuilenconcentratie en de vlek met elkaar in verband kunnen gebracht worden.

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Binnen het grondgebied van Eernegem zijn weinig archeologische vondsten gekend. Het gebrek aan archeologisch vondsmateriaal is vermoedelijk veeleer een reflectie van een gebrek aan onderzoek dan van de archeologische realiteit. Zowel toevalsvondsten en luchtfotografische indicatoren wijzen op oude menselijke aanwezigheid in de regio.

Tijdens de laatste ijstijd, een periode van ongeveer 116.000 tot 11.600 jaar geleden, staat de zeespiegel in de koudste fasen 120 meter lager dan nu en ontstaat in de regio rondom het plangebied een open boomloos landschap. Tussen 37.000 en 16.000 jaar geleden neemt de koude dermate toe dat er geen sprake meer is van bewoning. Pas naar het einde van de ijstijd worden onze gebieden weer aantrekkelijk voor de mens. Onder invloed van de aanhoudende noordwestenwinden waaien dekzandruggen op, zoals de rug van Meetkerke over Koolkerke en Aardenburg of de dekzandbrug van Gistel over Brugge naar Maldegem. Op deze manier ontwikkelt zich een zwak golvend landschap met ZW-NO georiënteerde dekzandruggen. De dekzandruggen blokkeren de afwatering vanuit het binnenland waardoor voor deze zandruggen meren tot ontwikkeling komen (Assebroekse Meersen, Meetkerkse Moeren, ...). Op de plateaus, zoals het Plateau van Wijnendale, ontspringen beken die uitvloeien in de beekvalleien. Vermoedelijk zoekt het water in vlakke gebieden zijn weg in een vlechtend patroon zonder echte beek te vormen.

Door de geleidelijke opwarming op het einde van de laatste ijstijd kan zich opnieuw berken- en dennenbos vormen. Op het eind van het paleolithicum treft men in de ruime regio van het plangebied meer menselijke aanwezigheid aan. Vanaf 10.000 v. Chr. vindt er een algemene opwarming plaats waardoor de ijskappen smelten en de zeespiegel stijgt. De zee dringt het land binnen en vormt een wadgebied met getijdenwerking. Door de bescherming van de noordelijk gelegen dekzandruggen wordt het plangebied niet door de zee beïnvloedt. Gedurende het mesolithicum trekken jager-verzamelaars door het landschap waarbij ze zich voornamelijk vestigen op de hogere dekzandruggen. De locatie van het plangebied, op een iets hoger gelegen zone in de omgeving van een vlechtend beekstelsel, precies ten zuiden van de brede vallei van de Moerbeekvaart, moet een zekere aantrekkingskracht gehad hebben op jager-verzamelaars in het mesolithicum.

De overgang tussen het mesolithicum en het neolithicum wordt gekenmerkt door een evolutie van jager-verzamelaars naar sedentaire boeren. Op het grondgebied van Eernegem is bij een toevalsvondst een silexbijl uit het neolithicum aan het licht gekomen. Deze wijst op menselijke frequentie van de regio gedurende deze periode.

Omdat vanaf 2000 v. Chr. brons het overheersende materiaal wordt bij de vervaardiging van werktuigen en wapens, wordt vanaf dan gesproken over de bronstijd. De informatie over de bronstijd in onze gebieden spitst zich voornamelijk toe op de grafcultus. Door middel van luchtfoto's werden op verschillende locaties in de omgeving van het plangebied circulaire structuren waargenomen die mogelijk als grafcirkels uit de bronstijd geïnterpreteerd kunnen worden. Dergelijke grafheuvels maakten niet zelden deel uit van omvangrijke grafvelden die meerdere honderden jaren werden gebruikt. Vooral tijdens de midden-bronstijd (1800 – 1500 v. Chr.) komen grafcirkels frequent voor.³

Gedurende de Romeinse periode dringt de zee weer dieper het landschap binnen. De zone van het plangebied, die zich situeert ten zuiden van de grote zandrug Gistel tot Stekene, blijft hier

³ HILLEWAERT, B. & RYCKAERT, M. 2019. Op het Raakvlak van twee landschappen, 224 p.

echter van gespaard. Het is niet uitgesloten dat de regio van Eernegem door haar iets hogere ligging nabij de kustvlakte een vrij grote aantrekkingskracht had. Tijdens de 1ste-2de eeuw na Christus werd het wegennet in de streek vernieuwd. De Zeeweg verbindt de rand van de kuststreek, de nederzetting Oudenburg, met het binnenland. De weg volgt de zandrug waarop Oudenburg is gelegen en die uitstrekte tot op het grondgebied Bekegem, waarna hij verder doorloopt naar Torhout. Deze weg zorgt voor een verbinding tussen de kust en het binnenland. Vermoedelijk loopt deze wegenis ook langsheen Eernegem.

Etymologisch verwijst de naam Eernegem naar een vroegmiddeleeuwse oorsprong van het dorp. Op heden zijn desalniettemin geen archeologische vindplaatsen uit de vroege middeleeuwen gekend. Eernegem behoorde samen met Ichtegem tot de Villa Koekelare, een geheel van kleine agrarische kernen van elkaar gescheiden door woeste gronden en bossen. In de 11^e en de 13^e eeuw worden grote inspanningen geleverd om deze grote veldgebieden te ontginnen. In de ontgonnen gebieden werden verschillende kapellen gebouwd die niet zelden uitgroeiden tot nieuwe parochies.

De eerste vermelding van Eernegem is in 1133. In 1283 kreeg Eernegem de titel van ambacht, onder het opperambacht Koekelare. Een klein deel behoorde tot het Noorderover, dat een deel was van het Land van Wijnendale. Historisch-cartografische bronnen wijzen op verspreide laatmiddeleeuwse hoevebouw in de gemeente. De Bruggestraat is reeds weergegeven op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, gekopieerd door Pieter Claeissens. De Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) hield lelijk huis in Eernegem wat resulteerde in een aanzienlijke ontvolking van het dorp. Ook aan het eind van de 17^e eeuw was er weer een toename van het oorlogsgeweld.⁴

⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije (1597) is het verloop van de huidige Bruggestraat reeds duidelijk waar te nemen. Het plangebied situeert zich precies ten oosten van de bebouwde dorpskern. De huidige hoeve is niet op de kaart weergegeven. Er dient echter rekening gehouden te worden met het indicatieve karakter van de kaart. Het feit dat de gebouwen niet op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije zijn weergegeven zijn, betekent geenszins dat er geen sporen van een oudere voorloper van de bestaande hoeve in de bodem bewaard kunnen zijn.

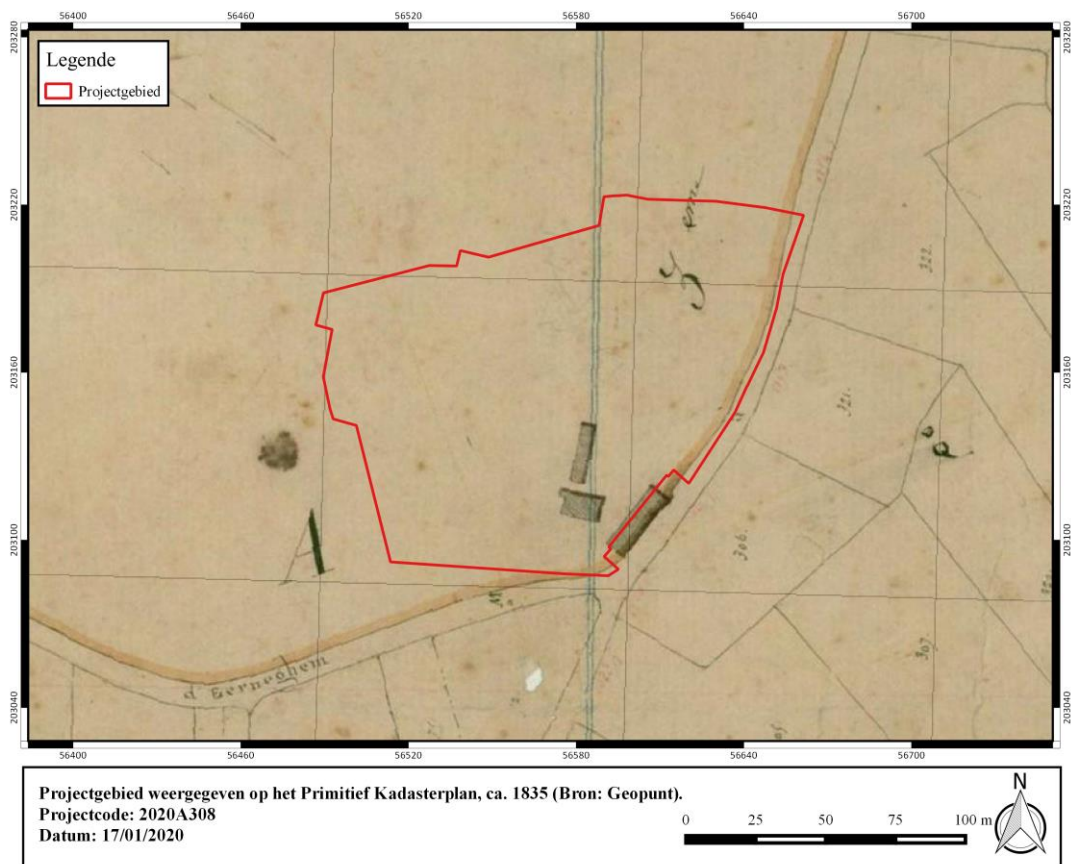
Op de Ferrariskaart is het overgrote deel van het plangebied gekarteerd als akker. De kaart geeft wél reeds bebouwing weer binnen de projectgrenzen. In het zuidoostelijk deel van het plangebied situeert zich de zogenaamde hoeve 'De Lange Schuur'. Op de Ferrariskaart bestaat de hoeve uit drie losse bestanddelen ingeplant op een hoekperceel. Volgens het kadaster is de bebouwing fasegewijs tot stand gekomen. Op het Primitief Kadasterplan van ca. 1835 wordt een woonhuis, de huidige schuur en een nutsgebouw weergegeven. Het oude woonhuis aan de zuidzijde wordt in 1837 vervangen door het huidige volume aan de noordzijde en een achterliggend bakhuis. In 1940 worden aan de noordzijde enkele volumes gebouwd. Op de Atlas der Buurtwegen zijn de huidige schuur, het woonhuis én het westelijke rechthoekige bijgebouw reeds duidelijk waarneembaar. Op basis van de cartografische bronnen kan het woonhuis dus gedateerd worden in de periode 1835-1840. De westelijke schuur gaat van oorsprong terug tot de periode 1777-1835 en het gebouw op de hoek dateert van voor de productie van de Ferrariskaart.

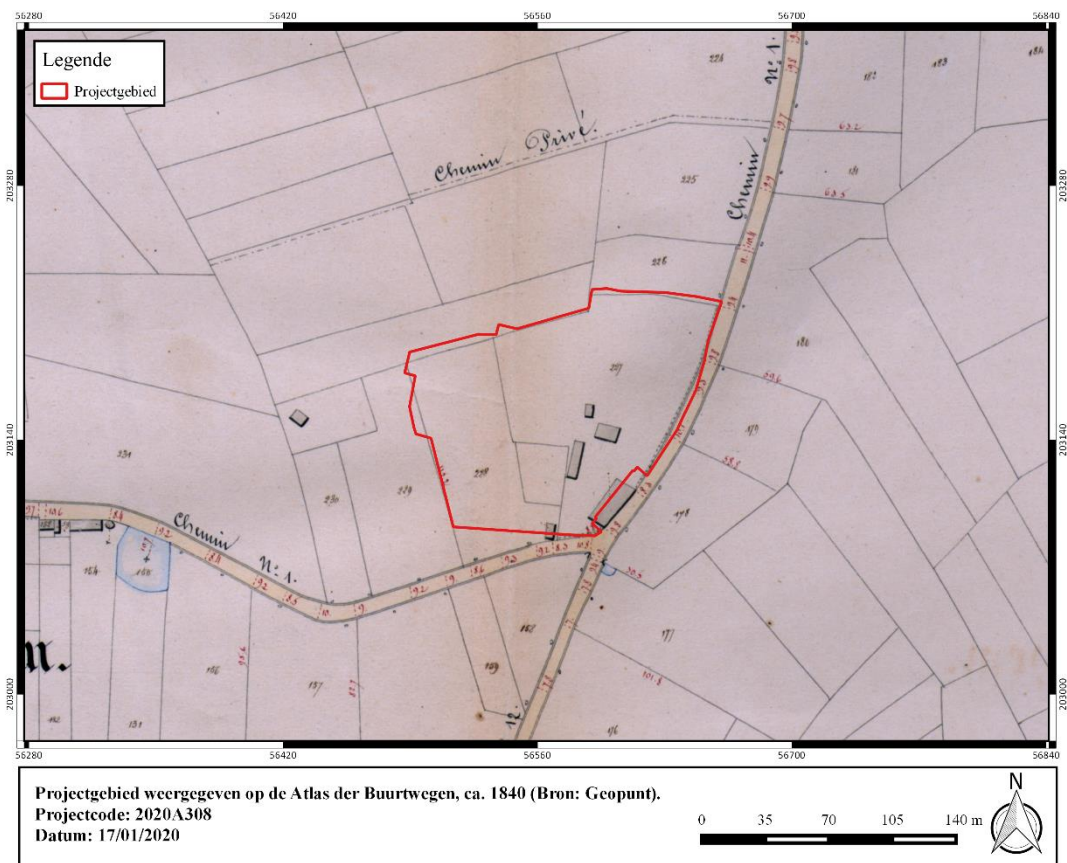
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, kopie van Pieter Claeissens, 1597 (Bron: Kaartenhuis Brugge).

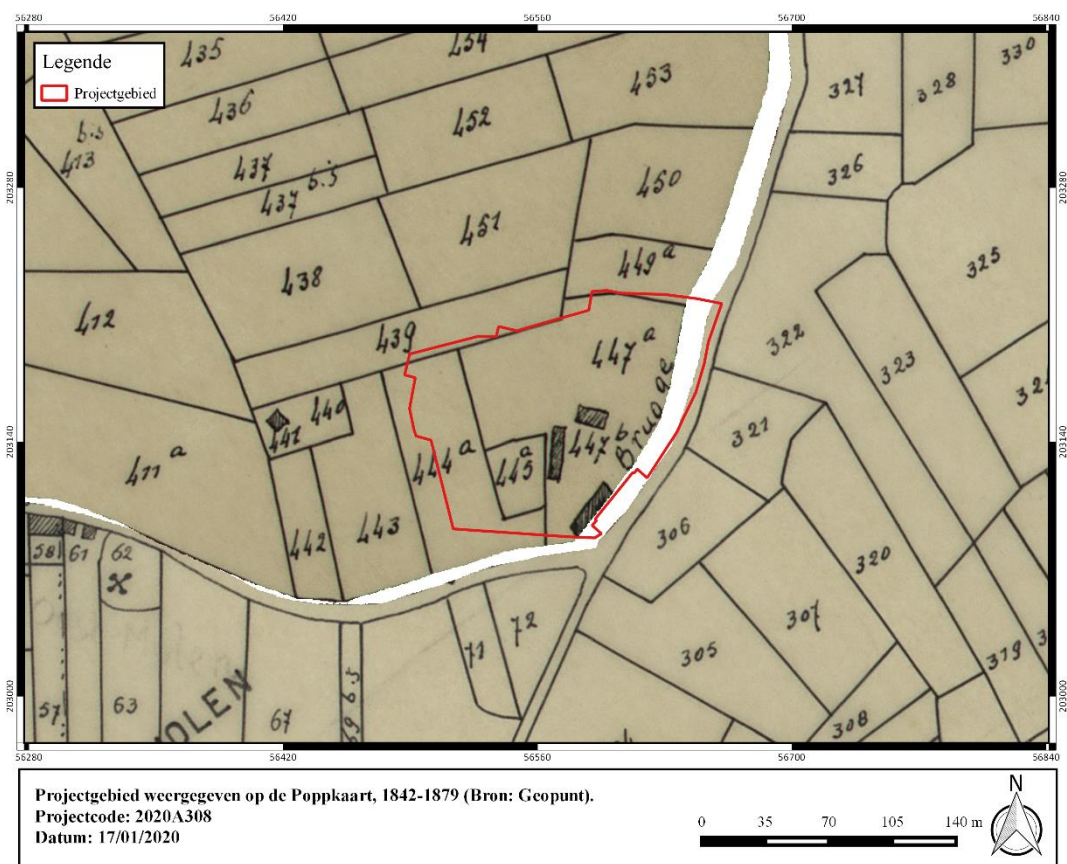
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op het Primitief Kadasterplan, ca. 1835 (Bron: Geopunt).

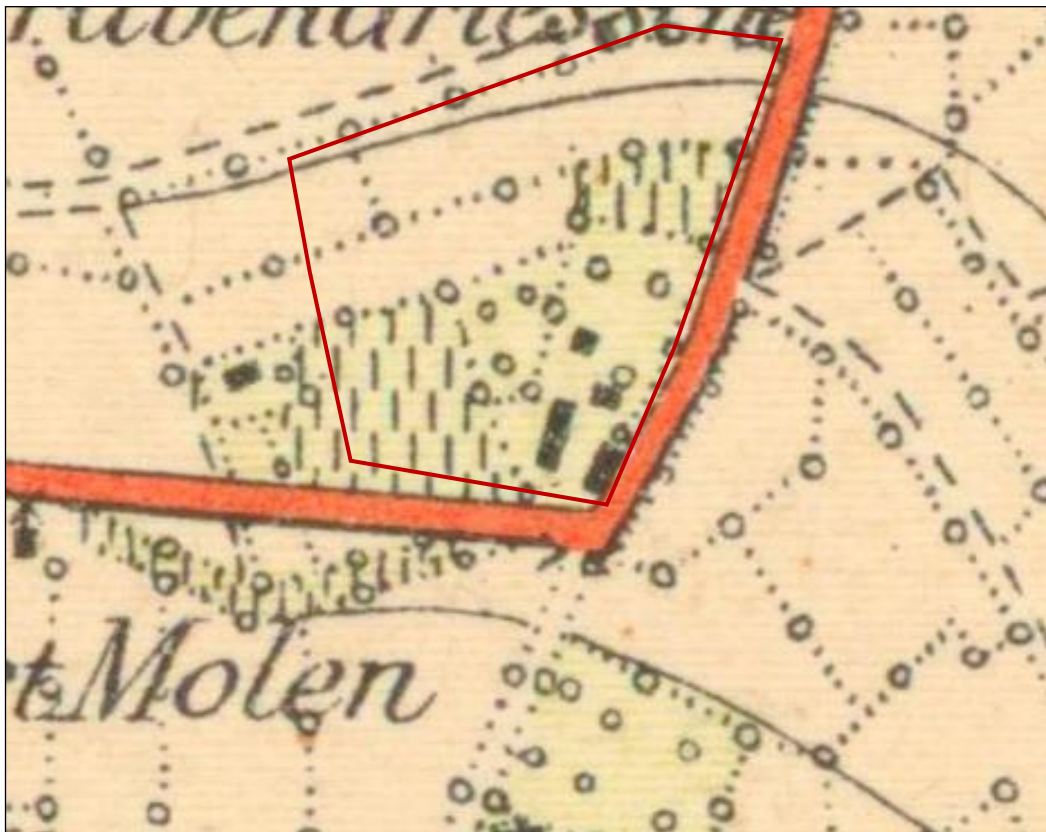

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

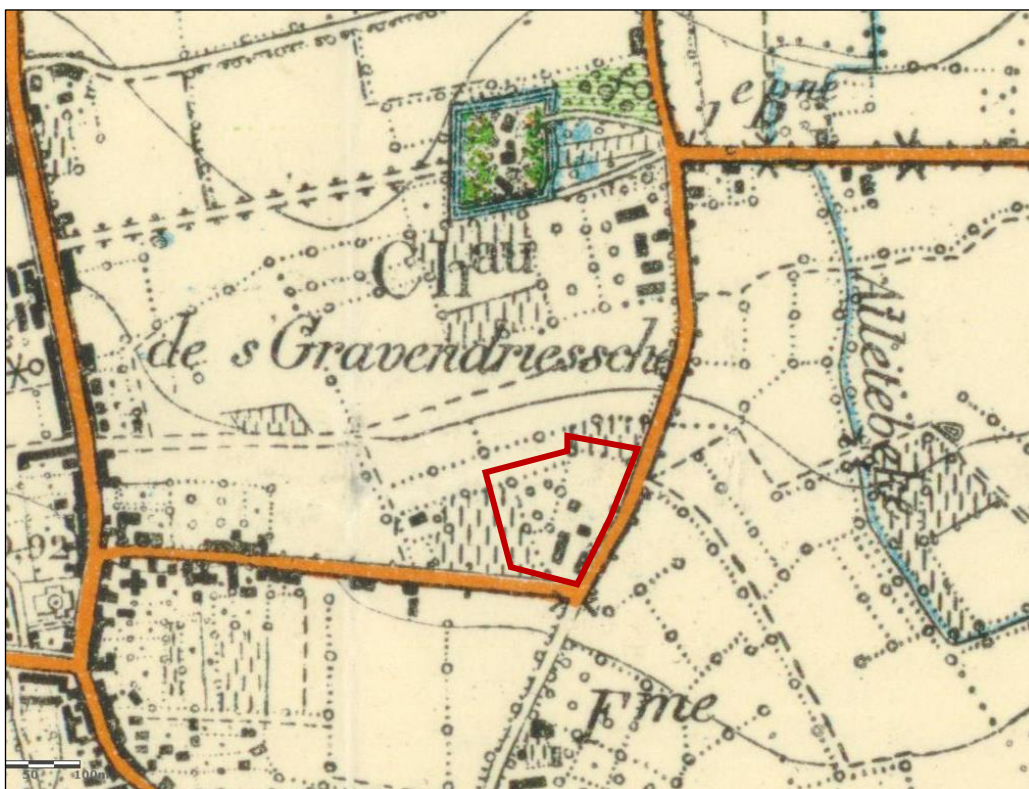

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

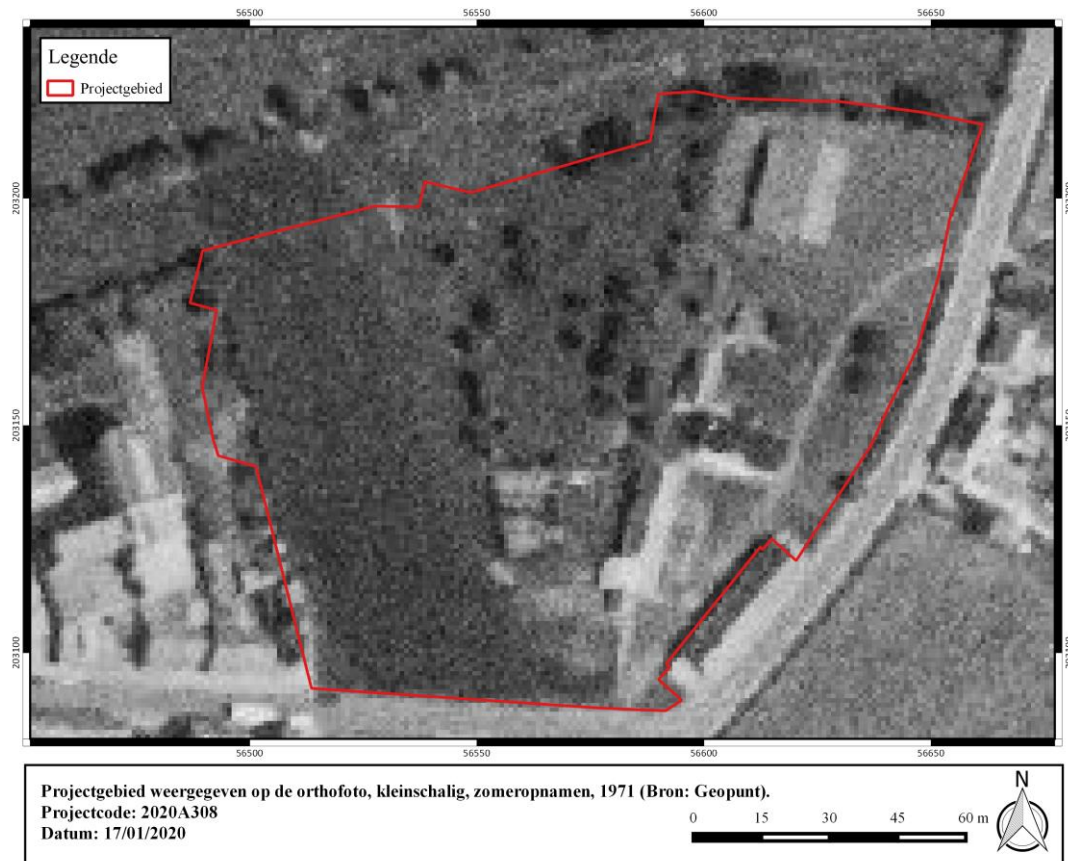
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1883 (Bron: NGI Cartesius).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1911 (Bron: NGI Cartesius).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied. In het zuidoostelijk deel van het plangebied bevindt zich een 18^e-19^e eeuwse hoeve bestaande uit drie gebouwen. De gebouwen ten noorden van deze hoeve dateren uit de jaren '40. Op de orthofoto van 1971 is in het noordelijk deel van het plangebied tevens een rechthoekig gebouw op te merken. Dit gebouw blijft zichtbaar tot de orthofoto van 2000-2003. Op de orthofoto van 2000-2003 zijn nog duidelijk de sporen van de paalfunderingen van het gebouw op te merken. Het overgrote deel van het plangebied is gedurende de laatste decennia in gebruik als weiland.

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling aan de Bruggestraat 73 te Eernegem, deelgemeente van Ichtegem. Het projectgebied is ca. 1,6 ha groot en is op heden in gebruik als grasland. In het zuidoosten van het onderzoeksgebied bevindt zich een deel van een hoeve bestaand uit 4 gebouwen. Deze structuren worden in het kader van de geplande ontwikkeling gesloopt.

Landschappelijk gezien is het onderzoeksgebied gelegen in de zandsteek buiten de Vlaamse Vallei het onderzoeksgebied bevindt zich op de overgang van de kustvlakte en het Plateau van Wijnendale. Een 10-tal kilometer ten noorden van het onderzoeksgebied bevindt zich de oost-west georiënteerde dekzandrug die loopt van Gistel tot Verrebroek. De Quartairgeologische kaarten geven een profielopbouw weer waarbij de top bestaat uit laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen eolisch sediment dat rust op fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan. Het sediment bestaat uit matig droog tot droog zand waarbij resten van een verbrokkelde Podzol aanwezig kunnen zijn in het bodemprofiel. Op het hoogtemodel is te zien hoe de omgeving van het onderzoeksgebied afhelt richting het noordwesten. Enkele honderden meters ten oosten van het terrein stroomt de Aletebeek richting het noordelijk gelegen grachtsysteem. De ligging ter hoogte van de gradiëntzone, op de overgang richting de kustvlakte en een uitgesproken dekzandrug zal ongetwijfeld een aantrekkingskracht gehad hebben op rondtrekkende groepen jager-verzamelaars.

De cartografische bronnen situeren het onderzoeksgebied aan de rand van het dorpsweefsel van Eernegem, de markt bevindt zich een 300-tal meter ten zuidwesten van het projectgebied. Op de Ferrariskaart is het terrein zelf integraal als akkerland ingekleurd. In de zuidoostelijke hoek van het terrein zijn enkele gebouwen weergegeven. Mogelijk betreft dit de laatmiddeleeuwse voorloper van het huidige hoevecomplex. De 19^e-eeuwse bronnen geven weinig tot geen verandering weer inzake het landgebruik. Het gebouwenbestand in het zuidoosten van het onderzoeksgebied blijft aanwezig. Op de orthofotosequentie is te zien dat het gebouwenbestand oorspronkelijk omvangrijker was, ook in de noordoostelijke hoek was een gebouw aanwezig dat zichtbaar is tot het luchtbeeld van 2000-2003.

In de ruime omgeving van het onderzoeksgebied zijn gekende archeologische waarden schaars. Dit gebrek aan gekende archeologische sites weerspiegelt naar alle waarschijnlijkheid een gebrek aan archeologisch onderzoek en niet zozeer de afwezigheid van bewoning en begraving in het verleden. Waarnemingen ter hoogte van de dorpskern van Eernegem wijzen op een volmiddeleeuwse oorsprong. Daarnaast wijst de toevalsvondst van een gepolijste bijl op menselijke aanwezigheid tijdens het neolithicum. Opmerkelijk is dat op zowel lager gelegen terrein als hogere gronden cirkelvormige structuren zijn waargenomen die geïnterpreteerd kunnen worden als grafmonumenten uit de bronstijd. Hoewel er slechts weinig gekende vindplaatsen zijn opgenomen op het kaartbeeld van de CAI wijzen ze desalniettemin op menselijke aanwezigheid vanaf het neolithicum in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied.

Het bureauonderzoek heeft vooralsnog geen argumenten aan het licht gebracht waardoor uitgegaan kan worden van een situatie waarbij verder archeologisch onderzoek niet langer zinvol kan zijn. Bijkomende terreinwaarnemingen zijn noodzakelijk om de impact van de geplande werken op het bodemarchief in te kunnen schatten. Vanwege de trefkans inzake artefactensites dienen in de eerste plaats de bodemopbouw en bewaringscondities geëvalueerd te worden. Blijkt het bodemprofiel goed bewaard, waardoor lokaal uitgegaan kan worden van gunstigere bewaringscondities m.b.t. artefactensites, dan is een verkennend archeologisch booronderzoek noodzakelijk. In het geval van een positieve staalname kan dit onderzoek

aangevuld worden met een waarderende stap en/of proefputten. Met betrekking tot resten van bewoning, begraving of andere activiteiten in de vorm van bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019

AGIV

Cartesius

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

HILLEWAERT, B. & RYCKAERT, M. 2019. Op het Raakvlak van twee landschappen, 224 p.

Kaartenhuis Brugge

VAN RANST, E. & SYS, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.